

Nguyễn Huệ, Nguyễn Ánh và vua Càn Long

Tác Giả: Nguyễn Duy Chính

Chúa Nhật, 15 Tháng 1 Năm 2012 09:01

mau mẽ thi hành nhữg yêu cầu của nhà Thanh (sai Ngô Văn Sở làm thuở sđ đô đc ti u tr gi c b) đ ch ng t kh năg “v an” ph ng Nam. Trong cùng m t lúc, ông tung ra nhi u chi n đ ch nh đăng sang Lào, đ p Lê Duy Ch , truy sát c p bi n ... đ ng th i đ n s c xây đ ng kinh đô m i nh đ “khoe võ công” v i Trung Hoa nh tri u Nguyễn nh n xét. M t s s gia c n đ i đã cho r ng Nguyễn Huệ đã làm ki t t n s c dân trong m y năm tr vì.(1)

Năm 1792, khi th y chúa Nguyễn đ t nhiên v n lên thành m t đ ch th đăng ng i, nh t là ch trong m t tr n th l a đã đ t s ch toàn b chi n thuy n c a vua Thái Đ c c a Th N i, Nguyễn Quang Bình m i t nh gi c v i vàng quay xu ng đ i phó v i ph ng Nam. Tr n h a công kinh hoàng đó đã khi n vua Thái Đ c ph i vi t th c u c u nên vua Quang Trung l p t c g i h ch cho dân chúng thu c vùng Qu ng Ngãi đ tr n an và thông báo vi c đ em quân chinh th o.

Tuy nhiên, c n b nh th ng hàn gã n c – tái phát hay m i nhi m sau khi thân chinh đăng sang Lào ?? – đã đ a ông đ n cái ch t khá mau chóng t tu i 39. Ng i k v ông không đ c nh cha, tri u đình l i chia ra nhi u phe phái, k ng Thùng, ng i ng Trát(2), đăng gi t l n nhau. Nhi u công th n l i l c b lo i tr đ a đ n n n ngo i thích Ph m Văn H ng, Bùi Đ c Tuyên, Tr n (Nguyễn?) Quang Di u, Bùi Th Xuân ... thâu tóm quy n hành trong tay.

Vua Gia Long (Ngu n: wikipedia)

Tôi t h i, n u nh Nguyễn Huệ nghe l i vua anh ch phát tri n th c l c đ làm chúa ph ng Nam, không đăng ra B c và t p trung n l c vào vi c lo i tr đ đ ng nhà Nguyễn, thì v ng tri u k ti p s là nhà Nguyễn Tây S n ch không ph i là Nguyễn Gia Miêu. Đúg nh đ tính c a Nguyễn Nh c, v ng tri u Tây S n s bành tr ng th l c sang Chân L p và Xiêm La, hình thành m t qu c gia “tròn tr a” h n, đ t đai ph i nhi u h n đóng vai m t c a ng qu c t và nh t là không ti p c n v i Trung Hoa, tránh đ c nh ng đe do tr c ti p t ph ng B c.

a) Chi n đ ch Vi t – Thanh, hay đúg h n tr n đăng T t K D u mà t tr c đ n nay v n đ c coi là m t chi n công hi n hách c n đ c xét đ n đ i nhi u khía c nh m i, trong đó s can thi p c a Thanh đ i nh đ nguyên nhân ch quan và khách quan. Chi n th ng năm ngày đó ch là m t khúc nh c đ o (prelude) m đ u cho t ng quan Thanh – Vi t kh ng khít năm năm k ti p c n nghiên c u k càng h n.

Nguyễn Huệ, Nguyễn Ánh và vua Càn Long

Tác Giả: Nguyễn Duy Chính

Chúa Nhật, 15 Tháng 1 Năm 2012 09:01

Từ trước đến nay, việc ca tụng chiến thắng luôn luôn là một đề tài được ưa chuộng. Tuy nhiên, thắng lợi đó chưa hẳn đã mang lại những hậu quả tốt đẹp khi chúng ta lùi ra xa một chút để nhìn vấn đề cho được rõ ràng.

Được được công nhận làm chủ nhân Nam, vua Quang Trung phải tuân thủ những yêu cầu của nhà Thanh trong mô hình thiên triều – phiên thuộc. Trước bước mở đầu, cái danh “An Nam quốc vương” trở thành một hình thức nên trong suốt hai năm liên (1789-1790) triều đình Tây Sơn chủ trương tước bỏ việc nghi lễ cho phù hợp với tình hình mới. Một ngoài, vua Quang Trung được coi như một phiên thuộc hàng đầu, bản thân Nguyễn Quang Bình thực không khác gì một người con yêu cầu của vua Càn Long với việc đầu hàng nhìn vào đời thực, An Nam đã thành một hành tinh quay chung quanh mặt trời và cũng lún theo sự suy bại của Trung Hoa.

Giống như sĩ miên trước, trong tâm thức hàng loạt nhà Thanh như một mô hình đã trở thành cuộc nghi lễ và hào hùng khi được “du học” Bắc Kinh. Tuy đã bị xóa bỏ trong thời nhà Nguyễn, nhưng vẫn những chuyên “nhập Thanh” (sang nước Thanh) thời Tây Sơn vẫn chiếm một vị trí đáng chú ý đáng kể so với các thời kỳ khác. Chính sự lệ thuộc trước và nhân sự và một đề nghị chuyên đi trong thời kỳ ngắn ngủi triều Quang Trung khiến chúng ta phải đánh giá lại nhiều vấn đề, kể cả việc “Quang Trung thời, Quang Trung giờ”.

Tiền Nhà Tây Sơn (Nguồn: TCN-NCT)

Chỉ trong vài năm, liên hệ giữa nước ta và Trung Hoa đã lên đến đỉnh cao của thời kỳ Nguyễn Quang Bình làm hoàng đế (3) và tể tướng Thanh triều nâng cấp ba năm lên hai năm một lần triều cống, (4) một đề nghị thái giám giao đưa đến những hậu quả còn nhiều vấn đề. Trong gần một trăm năm triều Nguyễn, qui chế này làm nước ta hao tốn thêm bao nhiêu của cải và chi trả bao nhiêu được tính đến. (5)

b) Việc của vua Lê Chiêu Thống, ông đi để cho sự phân hóa và biến những của miền Bắc sau khi họ thống quy định của họ trở nên tan rã. Lê triều trong khoảng gần 200 năm sau cùng chỉ là một cây tầm gửi được treo lên để làm cảnh cho xã hội những thực tế không được thực hiện. Khi đi tới cho vua Lê làm tay sai, bản nước, người chép sự đã đến giai đoạn quá đáng tình trạng chính trị phức tạp.

Nguyễn Huệ, Nguyễn Ánh và vua Càn Long

Tác Giả: Nguyễn Duy Chính

Chúa Nhật, 15 Tháng 1 Năm 2012 09:01

hoàn toàn không có thất, chỉ mong mình sát cho.(7)

Thất đúng là “Chút lòng trinh bạch nay xin chửa” (Kiều). Chính vì thế, khi làm một nghiên cứu nhân vật như Nguyễn Huệ và vua Càn Long, người viết không thể không nghĩ đến chính mình.

Khi đào sâu vào chi tiết, chúng ta mới thấy rằng quan niệm đối đãi của người bình dân và tầng lớp quan Hoa – Việt trong các truyện tiểu thuyết hoàn toàn không sát với thực tế. Người không nói rằng còn có những hậu quả đối người khác khi những kẻ vô lễ kia sẽ tỏ ra một tâm cảm “không biết mình, không biết người” mà họ lý sự vô cùng to lớn.

Dù ba bài viết đã đưa ra khá nhiều chi tiết, chúng tôi chỉ mới giới thiệu một số vấn đề mà căn nhà. Việc giao thiệp với Trung Hoa là những nền nếp mà mới khi xích gần lại với họ, dù thất số môi trường rằng họ như người ta rêu rao hay chỉ là cái thế chấp để ngửi ngửi thì họ cuối cùng vẫn chấp nhận đã thất để họ mong đợi.

Trên lý và việc nghiên cứu về bang giao Thanh – Việt thời Tây Sơn, việc đặt trọng tâm quá cao vào trận đánh Thăng Long đã khiến cho sự quan sát chúng ta một quân bình. Cho đến nay, với tất cả những gì tôi đã biết, đã đọc, tri thức đình Quang Trung cũng phải đi theo những thông lệ mà người ta phải chấp nhận: thế nên phải làm phiên thuật trong khung cảnh “thế nước lớn” như mới tri thức khác.

Vua Càn Long (Nguồn: chinapage.com)

Liệt kê lại di sản tiểu thuyết hòa bình, việc bang giao giữa Trung Hoa và Đại Việt sẽ dĩ nhiên hành sự mạnh mẽ và nhanh chóng cũng vì cả hai đều có nhu cầu xích lại gần nhau: vua Quang Trung cần giới quý tộc và nền chính danh để lo ngại trở lại khi quay sang đối phó những đe dọa từ phía Tây và phía Nam, Thanh triều trái lại cũng cần có một phiên thuật gần gũi để đáp ứng những mong đợi từ phía đây là một phiên thuật thân sang chúc thọ vua Càn Long năm 80 tuổi.

Chính vì nhäng đäng thuän nhä thä, khó khăn ban đäu chäng qua chä đä “räa mät” cho phäi phép và mät khi vän đä thä điän đä xong, täc đä bang giao trä nên phi thäng, hän hän nhäng triäu đäi khác.

Trong khi phái đoàn Nguyễn Quang Hiän lên Bäc Kinh nhän säc än thì sä thän nhà Thanh thúc giäc triäu đình Tây Sơn chuän bä làm ä phong väng. Đây cũng là än đäu tiên trong äch sä mà sä thän Trung Hoa phäi chä ä Nam Quan đä nghe ngóng tin täc, äi phäi trì hoãn nhiäu än vì Nguyễn Quang Bình bä bänh bät ngä không ra käp đäa đän nhäng câu häi còn äu äi đän ngày nay.

DCVOnline - (i) Bá Đa Läc là phiên âm tä tiếng Hán ää (Bách Đa Läc) hayää (Bá Đa Läc) mà ngääi Trung Hoa phiên âm tä “Pedro” (Portugese), Petrus (Latin), Pierre (French) tên cäa tu sĩ Pháp, Pierre Joseph Georges Pigneau hay Pigneau de Béhaine còn gäi là Cha Cä. (Nguän: Stochastikon GmbH, Wikipedia).

DCVOnline biên täp, minh hoä và đä täa. Chú thích cäa tác giä.

- (1) Nguyễn Huệ theo đäng hä cäa Ngô Thì Nhäm áp đäng chính sách “hä khäu”, bät dân đeo tín bài. Chính sách này đäc bä khi vua Cänh Thänh lên näi ngäi.
- (2) Nguyễn Quang Thùy đäc gäi nôm na là ông hoàng Thùng, Nguyễn Quang Toän là ông hoàng Trát mà có ngääi cho räng chính là Trät vì ông ta có môi trä.
- (3) Theo näi dung các lá thä cäa vua Quang Trung thì quä ông có ý nhäm đän mät công chúa nhà Thanh nhäng có ä ông không biät räng khi đó vua Càn Long không còn mät ngääi con gái nào chäa gä chäng.
- (4) Triäu Lê, näc ta ba năm mät än triäu cäng Trung Hoa, sáu năm gäp hai än làm mät cho ngääi đäm sang. Tä năm Quang Trung thä 5, ä thay đäi thành hai năm mät än, bän năm sai sä đäm sang.
- (5) Theo các văn thä chính thäc thì ngày mäng 2 tháng Năm Càn Long 57 (1792), träc khi qua đäi chäng vài tháng Nguyễn Quang Bình đã täu lên xin đäi ä triäu cäng. Cäng vät cäa näc ta träc đây là: ä häng bäng vàng, bình hoa bän cái tät cä täng cäng näng 209 äng. Vàng vän 21 thoi (mäi thoi 10 äng). Chäu bäng bäc 12 cái, näng täng cäng 691 äng. Bäc vän 69 thoi (690 äng). Träm häng 960 äng. Täc häng 2368 äng. Trong văn thä trä äi chäp thuän, nhà Thanh không nói gì đän viäc thay đäi sä äng và tra trong đän ä đäi Nguyễn, danh sä mäi än triäu cäng vän giäng nguyên.
- (6) Phiän loän (ää) nguyên nghĩa là quät bùng lên đä gây räi
- (7) An Nam Đäng, tài liäu 3 (bän däch NDC). Văn Hiän Tùng Biên (Đài Bäc, Quäc Phong, 1964) tr. 412

Nguyễn Huệ, Nguyễn Ánh và vua Càn Long

Tên: Nguyễn Duy Chính

Chức vụ: Giảng viên, Trường Đại học Sư phạm TP. HCM
